

Recenzie

GULOVÁ, Lenka – ŠÍP, Radim (eds.): Výzkumné metody v pedagogice

Praha: Grada Publishing, 2013, 243 s.

Za posledných desať rokov je možné u nás postrehnúť významný nárast publikácií venovaných metodológii výskumu v pedagogike. Týka sa to ako kvantitatívnej, tak kvalitatívnej metodológie (napr. Silverman, 2005; Ondrejko, 2006, 2007; Chráška, 2007; Švaříček, Šed'ová a kol., 2007; Hendl, 2008; Prokša, Held a kol. 2008; Gavora, 2007; Gavora a kol., 2010; Skutil, 2011; Pelikán, 2011; Najvar, 2012). Tento trend zodpovedá potrebám rozširujúceho sa radu pedagógov, ktorí sa venujú empirickému bádaniu. Na jeseň roku 2013 pribudla do tohto zoznamu kniha autorského kolektívu z Pedagogickej fakulty MU v Brne.

Kniha má veľa zvláštností, ktoré ju odlišujú od ostatných metodologických publikácií. Na rozdiel od citovaných prác ide o kolektívne dielo, ktoré napísalo osem autorov. Kniha predstavuje metodologickú koncepciu, ktorá sa dosť odlišuje od iných metodológií. Katedra sociálnej pedagogiky PdF MU v Brne už niekoľko rokov buduje svoju koncepciu vedy, ktorú v tejto knihe uvádza širšej verejnosti: „... představíme nové pojetí vědy, její nově pochopenou funkci a nově pochopené charakteristiky“ (s. 9). Snahou autorov je hľadanie cesty smerujúcej k prekonávaniu bipolárneho pohľadu na javy, teórie, koncepcie a výskum. Programovo sa usilujú o zblíženie pedagogickej praxe, teórie a výskumu (už názov knihy hovorí o výskume v pedagogickej praxi, nie o výskume pre prax), usilujú sa zladit' vedeckú rigoróznosť, ktorú reprezentuje kvantitatívna metodológia s väčšou voľnosťou, ktorú umožňuje kvalitatívna metodológia, zblížujú preskriptívne hľadisko vedy s deskriptívnym. Tento program je v knižke dosť jasne prezentovaný, i keď – ako to občas býva – proklamácie naznačujú viac, ako je možné v realite obsiahnuť.

Na rozdiel od citovaných publikácií slovenských a českých metodológov, ide o svojbytnú koncepciu, ktorá je saturovaná vlastným empirickým výskumom. Ďalší rozdiel je v tom, že kniha nie je systematickou metodológiou. Nie je v ňom zosobnený systém počnúc výskumným problémom, cieľom vý-

skumu, výberom osôb atď. Autori sa venujú iba výskumným metódam, a to len niekoľkým, ale podávajú ich v aplikácii v konkrétnych výskumných štúdiách. Niektoré z týchto výskumných metód sú známe a boli využité v množstve výskumných projektov v pedagogike (zakotvená teória, prípadová štúdia, naratívna metóda, obsahová analýza textu). Iné sú v tomto priestore novinkou: analýza konštitúcie významov, interpretatívna fenomenologická analýza, diskurzívna analýza a teória vedomostného priestoru (sú však známe v psychológii). Na spresnenie je potrebné povedať, že nie vždy ide o výskumné metódy, teda metódy zberu dát, ako je deklarované. Zakotvená teória a prípadová štúdia sú skôr dizajny a realizujú sa jednou alebo viacerými výskumnými metódami (napr. participatívnym pozorovaním alebo interview).

Väčšina týchto „metód“ sa v knihe predstavuje opisom charakteristických čŕt a postupov a potom je dokumentovaná konkrétnym výskumom. Toto je šťastné riešenie, pretože ukazuje potenciality danej „metódy“. Tematicky sa výskumy venujú problematike v rámci sociálnej pedagogiky – ide o rómske deti, používateľov drog, o sociálne prežívanie na vidieku, edukačné potreby detí v Angole a pod. Niektoré výskumy uvedené v ukázkach ešte prebiehajú; autori využili aj výskumy z bakalárskych, magisterských a dizertačných prác realizovaných na katedre.

Štýl textu prezrádza veľkú emocionálnu zaujatosť autorov pre svoju koncepciu vedy. Nejde teda o chladný opis, ktorý je typický pre štandardné knihy o metodológii. Tento štýl čitateľ môže vnímať dvojako. Buď ho zaujme, alebo odradí. Ale môže ho aj provokovať a tým vyvolať tak veľmi potrebnú debatu o profilovaní metodológie sociálnej pedagogiky. V každom prípade čitateľa prinúti uvažovať o prednostiach a limitoch tejto koncepcie. Pokiaľ ide o textový žáner, aj v tom je kniha netradičná. Je v ňom namiešaný štýl učebnice metodológie, výskumnej štúdie a správy o výskume. Niektoré ukážky výskumov i niektoré komentáre v kapitolách pripomínajú výťahy z výskumných správ, inde všetky žánre splývajú. To si od čitateľa vyžaduje, aby prijal túto žánrovú pestrosť a prispôbil im svoju recepciu textu.

Pokiaľ ide o predstavené výskumné metódy, knižka je len pozvaním k nim. Názor, že ide o „návod, jak s vybranými metodami zacházet“ (s. 9) je nadsadený a bola by škoda, keby budúcemu výskumníkovi bol jediným prameňom pri ich aplikácii. Prezentácia zakotvenej teórie sa samozrejme nemohla vyrovnáť vynikajúcej knihe Straussa a Corbinovej (1999), ktorá vyšla v češtine, ale mohla sa vyhnúť nepresnostiam, ba až skresleniam. Správne sa tu síce uvádza, že vytvorené významové kategórie majú byť abstraktnejšie ako kódy, ale v ukážke vystupujú deskripcie namiesto pojmov, napr. „Máme totiž málo škol a spoustu zájemců o ně“ (s. 51). Iné kategórie sú okrem toho príliš široké, takže sú nepresné („Univerzita [MU] mi dala hodně věcí. V první řadě mi dala práci. Za dru-

hé, dala mi poznatky“; s. 52). Mimochodom, táto kapitola je aj štylisticky dosť „kostrbatá“ a vyžadovala si jazykového editora.

Recenziu knižky *Výskumné metody v pedagogice* neuzavieram obvyklým klišé, že je cenným príspevkom k rozvoju metodológie výskumu. Ona tým príspevkom určite je, ale jej väčší prínos je skôr v tom, núti čitateľa uvažovať o vžitých vedeckých predstavách, postojoch a praxe, stimuluje ho tak k uvažovaniu o sebe – k tomu, ako on vidí funkciu vedy a výskumu a svoju vlastnú výskumnú a vyučovaciu prax.

Peter Gavora
Centrum výskumu, Fakulta humanitných študií, Univerzita Tomáše Bati ve
Zlíně